

Uluslararası İşçi Konferansı, 92. Otorum, 2004 Uluslararası İşçi Ofisi -Cenova Rapor 6: Küresel Ekonomide Göçmen İşçiler Konusuna Genel Bir Bakış, Bölüm 3, "Göçmen İşçilerin Çalışma Koşulları"ndan...

Çeviren: **Hande AKIL**
Mütercim-Tercüman

GÖÇMEN İşÇİLERİN ÇALIşMA KOşULLARI

Giriş

Potansiyel yararları kullanabilmenin önemli bir önkoşulu, göçmen işçilerin çalışma koşullarını yeterli olabilecek şekilde sağlayabilmeyi garantilemek için çaba göstermektir. Çoğu insana göre; çalışmak için g etmek, yararlı ve olumlu bir deneyimdir. Ne var ki, göçmen işçilerin büyük bir bölümü için çalışma koşulları sömürüye ve suistimale dayalıdır. Bu koşullar, zorla çalıştırılma, düşük ücret, sağlıksız çalışma ortamları, sosyal güvenlikten yoksunluk, insan hakları ihlali, ayrımcılık, sosyal dışlanma olarak özetlenebilir. Göçmen işçilerin haklarının korunması için oluşturulan kuruluşların geliştirilmesi ise, glerin ve buna bağlı sömürünün artmasının oldukça gerisinde kalmıştır. Bu bölümde, uluslararası göçmen işçilerin çalışma koşulları, bu koşulları belirleyen faktörler ve yarı nitelikli kadın ve erkek göçmen işçiler incelenecektir. Bilgiler, Uluslararası Çalışma rgt (ILO) de dahil olmak üzere birçok farklı kaynaktan alınmıştır.

Çalışma Koşulları Kriterleri ve Faaliyet Alanları

Çalışma koşullarına ve göçmen işçilere yönelik uygulamalara ilişkin kaygılar, ILO tarafından geliştirilen birçok uluslararası çalışma standardınca ortaya konmuştur. Bu kaygılar, işçilere işgücünün

karşılığını ödemeyi, çalışma saatlerini, ücretli tatilleri (izinleri), çalışmak için uygun olan minimum yaşı, iş güvenliğini, sağlık ve sosyal güvenlik önlemlerini içermektedir. İstihdam güvenliğinde göz önünde bulundurulması gereken temel ilke, işçilere dönük uygulamalarda eşitlik ilkesidir (Göçmen İşçi Anlaşması- 12. madde). Bu maddeye göre devletler, aynı iş gücünü harcayan tüm göçmen işçilere, eşit çalışma koşullarını garantilemek zorundadır.

Çalışma Koşullarını Etkileyen Faktörler

Çalışma koşullarındaki ve işçilere yönelik uygulamalardaki eşitsizlikler, göçmen işçilerin kendi aralarında ve göçmen işçiler ile yerli işçiler arasında olmak üzere iki Şekilde ortaya çıkmaktadır. Bazı eşitsizlikler, g statülerindeki farklılıklardan, nitelik profillerinden, istihdam sektörlerinin farklı olmasından kaynaklanırken bazıları da kasıtlı ayrımcılık uygulamalarına mal edilebilir.

Eşitsizliğin Kanıtları

İşsizlik oranlarındaki farklılıklar, göçmen işçilerin iş piyasasındaki elverişsiz pozisyonlarının açık bir göstergesidir. 2000-2001 yılları döneminde OECD lkelerindeki göçmen kadın ve erkek işçiler, göçmen olmayan kadın ve erkek işçilere göre orta-

lama iki kat daha fazla işsizdi. Danimarka ve İsviçre'de erkekler için göçmen işsiz sayısı yerli işsiz sayısının üç katını geçmekteydi. Göçmen kadınlar için işsizlik oranı ise Finlandiya, Fransa ve İtalya'da %20'nin üstünde seyretmekteydi.

İstihdam güvencesine gelince, burada da dikate değer farklılıklar bulunmaktadır. Ev sahibi çoğu ülkedeki yerli işçiler, istihdam kaybı durumunda devletten, işten çıkarılma karşılığında tazminat, işsizlik sigortası gibi bazı korunma şekillerini talep edebilir ve başka bir iş arayabilirler. Genel olarak bakıldığında göçmen işçilerin yerli işçilere oranla daha az iş güvencesine sahip oldukları görülmektedir. Kalıcı göçmenler de muhtemelen yerli işçilerle aynı avantajlara sahiptirler; ama aynı şartlar ne yazık ki göçmen işçiler için geçerli değildir. Bazı ülkeler, geçici göçmen işçilere oturma izinleri süresince alternatif istihdam arayışı için imkan tanımaktadır; fakat bazı ülkelerde çalışma izni ve oturma izni birbirine bağlı olduğundan, iş kaybı, o ülkede yaşama hakkını da geçici göçmen işçilerin elinden almaktadır.

Sömürüye En Çok Maruz Kalan İşçi Grupları

Ev- Temizlik İşlerinde Çalıştırılan Kadınlar

Ev- temizlik işlerinde çalıştırılan kadınlar dünyanın sömürüye en çok maruz kalan işçi grubudur. Birçok kadın, ekonomik nedenlerle yoksul ülkelerden, daha zengin ülkelere göç etmektedir, çoğu çocuklarını akrabalarının gözetiminde ayrılmak zorunda oldukları ülkelerinde bırakmaktadır.

Fransa, Yunanistan, İtalya ve İspanya gibi bazı Avrupa ülkelerinde ev temizlik işçiliği ya da çocuk bakıcılığı göçmen kadınlara yönelik istihdam alanlarıdır. 1990'larda pek çok göçmen kadın, kota sistemi üzerinden İtalya, Yunanistan ve İspanya'da çalışma izni almıştır. Asya'da ise göçmen kadın işçiler en çok Endonezya ve Srilanka'dan, Hong Kong, Tayvan, Çin ve Malezya gibi ülkelere istihdam için başvurumaktadırlar. Göçmen kadın işçiler bu ülkelerde sağlık servislerinde, eğlence sektörlerinde ve temizlik işçisi olarak evlerde çalıştırılmaktadırlar.

Göçmen kadın işçilere yönelik olarak belirlenen hükümet politikalarında ve çalışma koşullarında, liberal sistemler ve çok iyi düzenlenmiş sis-

temler arasında belirgin farklılıklar göze çarpmaktadır. Bazılarına işveren tarafından evin bir üyesi imiş gibi davranılırken bazıları da sömürüye, fiili köleliğe ve zorla çalıştırılmaya maruz bırakılmaktadırlar.

Düzensiz (Usule Aykırı) Koşullardaki Göçmen İşçiler

Düzensiz (usule aykırı) göç, yukarıda da açıklandığı üzere birçok nedenden kaynaklanmaktadır. Usulsüz göçmen işçiler, ev sahibi ülkelerde istikrarsız (güvenilmez) yasal pozisyonlara getirildiklerinden kolayca zorbalığın/sömürünün kurbanı olmaktadır ve işverenler, göç acenteleri ve yozlaşmış bürokratlar tarafından şiddetli bir sömürüye maruz bırakılmaktadırlar. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komisyonu (UNOCHR)'na göre: "Göçmen işçiler kanunlara aykırı bir şekilde işe alındıkları zaman, insan hakları ve temel özgürlük ilkeleri açısından en ağır risklerle karşı karşıya kalmaktadırlar." Usule aykırı bir statüde olan bir kadın göçmen işçi, cinsel sömürüye maruz kaldığından iki kat daha fazla saldırıya açık ve savunmasızdır. Buradan çıkardığımız sonuç, düzensiz koşullarda çalıştırılan göçmen işçilerin en temel insan haklarının dahi sömürüldüğüdür.

Aynı zamanda, yasal olarak çalışma izni almış olan göçmen işçiler bile, işverenler tarafından yanlış bilgilendirilme ya da işlerini kaybetmeleri sonucu yasal olmayan durumlara düşebilmektedir. Tespit edilme ya da sınır dışı edilme korkusu, usulsüz göçmen işçileri, kendilerine sunulmuş olan hizmetlerden alıkoymaktadır. Kısaca, usulsüz göçmen işçiler, iş güvenliği ve sağlıklarında bir tehlike oluştuğunda, kendilerini herhangi bir güvence altına alamamakta, sendikalara katılamamakta, toplu iş sözleşmeleri için organize olamamakta, çalışma ortamından kaynaklanan hastalık ya da iş kazası durumunda tazminat talep edememektedirler.

Kayıt dışı göçmen işçiler için Uluslararası İşbirliği Platformu (PICUM), Avrupa'daki durumu da şöyle özetlemektedir: Avrupa'da ikâmet eden kayıt dışı göçmen işçiler, sosyal olarak dışlanmakta ve toplumsallığın dışında tutularak hiçe sayılmaktadırlar. Avrupa, kayıt dışı göçmen iş gücüne ihtiyaç duymaktadır ve işçi sınıfının çalışma gücünden yararlanmaktadır; ama göçmen işçilere hizmetlerinin karşılığını vermek istememektedir.

Avrupa, kayıt dışı göçle birçok yönden müca-

dele etmektedir. Bunlardan biri de temel sosyal hizmetlere erişimin engellenmesidir. Kayıt dışı işçilerin herhangi bir suç teşkil edecek yollara başvurmaları durumunda, Avrupa'nın sosyal düzeninin ve sivil örgütlerin onlara tanıdıkları sosyal ve insanî desteği çekerek adeta onları cezalandırırçasına davranması Avrupa'da korkutucu bir uyarı olarak baş göstermektedir.

Göçmenlerin insan haklarıyla ilgili olarak Birleşmiş Milletler Özel Raportörü tarafından sunulan raporda altı çizilen bir başka rahatsız edici eğilim ise, yargı muamelelerine müracaat etmek yerine idari tutuklama kararları alma uygulamasıdır. Uluslararası normların aksine, bazı Asya ve Afrika ülkelerinde, kayıt dışı işçilerin toplu halde sınır dışı edilmeleri gibi ciddi boyutlarda insan hakları ihlaline neden olan durumlar söz konusu olmuştur. Ayrıca, göçmenlerin ikâmet ettiği ve çalıştığı yerler aşırı kalabalıktır ve hijyenik değildir. Göçmen işçilere yönelik uygulamalar ve sınır dışı etme durumu, uluslararası normlara, standart ve prensiplere saygısızlıktır.

İnsan Ticareti (Yasalara Aykırı Şekilde Çalıştırılan Göçmen İşçiler)

İnsanların yasadışı olarak ticareti, temel hakların ve ILO Deklarasyonu'nda kutsallaştırılan işçi standartlarının (zor kullanarak çalıştırma, ayrımcılık, dernek kullanma özgürlüğü, çok sayıda çocuk işçi çalıştırılması) ihlâli anlamına gelmektedir. Bu, temiz ve etik çalışma nosyonunun bir anti tezini oluşturmaktadır.

Sonuçlar şu şekilde özetlenebilir: Göçmen işçilerin durumu, tamamen ticareti yapan kişilerin merhametine kalmıştır. Göçmen işçiler kendilerine daha iyi bir gelecek kurabilmek için, iş bulmak bir yana, şiddet ve misilleme korkusu ile borçlarını ödemek için zorla çalıştırılırlar. Bu işçiler, büyük bir ihtimalle sözleşmesiz, izinsiz ve sigortasızdır. Aynı zamanda işçiler sağlık ve sosyal güvenlik hizmetlerinden ve ücretlerinden yoksundurlar. İşçiler sıklıkla düşük nitelikli göçmen işçiler için ayrılan türdeki işlerde uzun saatler çalışmak zorunda bırakılırlar. Bu işçiler, genellikle sağlığa zararlı koşullarda çalışılan işyerlerinde, tarımda, inşaat işlerinde, temizlik hizmetlerinde, gıda işlenmesinde veya işçilik yoğun üretimde ve tabii ki kadınlar ve erişkin kızlar için seks ticareti alanında çalıştırılırlar.

Zorla çalıştırma üzerine ILO Küresel Rapo-

ru'na göre: İşçi ticaretinde görülen artış, iş arayanın yaşama hakkı olan ülkede mevcut olan yasal işler ile iş arzı arasındaki dengesizliğe bağlanabilir. Yasak işçi kaçakçılığı, ülkelerin birbirine yaptığı iş teklifleri ile iş arayanlar arasındaki çeşitli engeller nedeniyle ortaya çıkmaktadır. İnsan kaçakçılığı, sadece ülkelerin işçi arzı ve işçi talebi arasında engel bulunması durumunda değil, düzgün göç kanallarına ilişkin yeterli bilgi olmadığı, çalışmanın yasadışı olduğu ve yasal asgari standartların altındaki çalışma koşullarına izin verildiği durumlar için de geçerlidir.

İnsan kaçakçılığı yapmak üzere insan çalıştıran kişiler, genellikle zorla işçi çalıştıranın koşullarını da yaratmaktadırlar ve bunu göçmenler ile borç anlaşmalarına girerek, onları yaptıkları borç sözleşmesiyle bağlayarak gerçekleştirmektedirler. Aynı zamanda göçmenleri sınır dışı etme tehditlerine karşı savunmasız hale getirmektedirler. Bunu işçilere gidecekleri veya çalışacakları yere ilişkin yanlış bilgilendirme yoluyla da yapmaktadırlar.

Kaçak işçi çalıştıranların kurbanları, daha çok tarım, temizlik ve seks işçisi olarak tespit edilmesi zor olan sektörlerde çalıştırılmaktadırlar.

Çocuk işçilerde olduğu gibi, yasadışı ticaretinin üstesinden gelebilmek için uluslararası boyutta ortak bir nokta bulmak üzere önemli yaklaşım ve yakınlaşmalar mevcuttur. Bu konuda belli bazı ülkeler harekete geçmişlerdir. Uluslararası yasal çerçeve, ILO Deklarasyonu ve Milletler Üstü Organize Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Anlaşması ve bununla ilgili Palermo Protokolü ile kuvvet kazanmıştır. Birtakım kuruluşlar, örneğin Göç İçin Uluslararası Organizasyon'u, aktif bir şekilde uluslararası insan ticaretinin engellenmesine yardım etmektedir. ABD, 2000 yılında İnsan Ticareti Kurbanları Koruma Kanunu'nu yürürlüğe sokmuştur. Bu yasa ile, ABD Dış İşleri Bakanlığı, dünya çapında, ülkelerin insan ticareti konusunda standartları karşılamak için gösterdikleri çabayı değerlendiren yıllık bir rapor hazırlamakla görevlendirilmektedir. Bu konuda yeterli çabayı göstermeyen ülkeler için ekonomik yaptırımlar uygulanabilmektedir. Ayrıca yine bu konuya kaynak sağlayan diğer ülkeler arasında önemli bir işbirliği vardır. Örneğin, Avustralya'nın Göç ve Çok Kültürlü ve Yerli İşler Departmanı, ülke içinde geniş çaplı bir uygulama yürütmektedir. UNICEF ile işbirliği içindeki Japon Hü-

kümeti, Aralık 2001'de, çocukların ticari olarak cinsel tacizine karşı İkinci Dünya Kongresi'ni gerçekleştirmiştir. Bunların yanı sıra Avrupa'da da kaçak insan ticaretine karşı faaliyetler olmaktadır. Örneğin, kadın ticaretine karşı olan İzlanda, insan ticareti hakkında kamu bilgilendirme kampanyaları yürütmektedir. İzlanda'ya gelmek için "dansçı" olarak başvuran kadınlara tavsiyelerde bulunup onları yasal haklarından haberdar etmektedir. Birçok devlet, insan ticaretine kurban olanların geçici olarak ülkede kalabilmeleri için yasalar çıkarmıştır. Bu yasalardan bazıları sosyal koruma amaçlıdır, bazıları ise daha genel olarak, bu işe kurban olanların insan ticaretini gerçekleştirenlere karşı hükümet yetkilileri ile işbirliğine girmelerini içermektedir. Bugüne kadar, insan ticaretini önleyecek önlemler yasaların yürürlüğe konması ve kontrol önlemleri üstünde yoğunlaşmıştır. Halbuki uzun dönemde gerekli olan, göçmen işçi sorununun ortaya çıktığı ülkelerde üretken iş olanaklarının yaratılması ve hedef ülkelerde iş piyasası ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için yasal göç kanallarına erişimin sağlanmasıdır.

Geniş kapsamlı bir tepki, şu unsurları içermelidir: İnsan ticaretinin başlı başına bir suç olması, arz ve talebin kökenindeki nedenlerin hedef alınması, bütün işçilerin insan haklarının korunması için standartlara dayalı bir yaklaşımın ve önlemlerin benimsenmesi, bunun yeterli bir yasal çerçeve ve etkin bir icra ile desteklenmesi, daha düzenli-düzen ve insancıl işçi göçü sistemleri için çalışılması ve bütün sosyal oyuncuların harekete geçirilmesi.

İş Güvenliği ve Sağlık Konuları

Göçmen işçiler için sağlıkla ilgili konuların iki yönü vardır: İşyerindeki iş sağlığı ve güvenliği (OSH) ve işçilerin ve ailelerin genel sağlık koşulları. Bunlar birbirleriyle yakın ilişki içerisinde. OSH, göçmen işçiler için birçok nedenden dolayı önemlidir. Birincisi, genellikle göçmen işçiler yüksek riskli sektörlerde çalışmaktadırlar; ikincisi göçmen işçilerin dil ve kültür engelleri özel OSH iletişimi, talimatlar ve eğitim yaklaşımları gerektirmektedir; üçüncü olarak ise bu işçilerin çoğunluğu fazla çalışmaktadır ve genel olarak kötü sağlık koşullarına sahiptirler. Bu nedenle özellikle iş kazalarına ve iş ile ilgili hastalıklara açık bulunmaktadır.

Avrupa'da göçmen işçilerde iş kazalarının oranı yerli işçilerin iki katıdır ve dünyanın diğer ülkelerinde durumun daha farklı olmadığına inanmamız için bir neden yoktur.

Birçok göçmen (özellikle mevsimlik göçmenler), düşük gözetimin olduğu, yüksek riskli, düşük ücretli işlere yerleştirilmektedir. Aynı zamanda, göçmen işçilerin modern makinelere alışık olmamaları ve güvenliğe farklı yaklaşımlar da iş risklerinin artmasına etki eden faktörlerdir. Göçmen işçiler genellikle bu çalışma koşullarını kabul ederler; çünkü işlerini kaybetmeyi veya sınır dışı edilmeyi istemezler.

Asya'da üç bölümden oluşan ILO toplantısının sonuçları durumu kısaca şöyle özetler: Tehlikeli ve riskli işler içermelerinden dolayı göçmen işçiler için sağlık ve güvenlik hususları önem taşımaktadır. Dil engelleri, yeni teknolojiye maruz kalmaları, aile hayatlarının bölünmesi, sağlıktan yoksun kalmaları, stres ve şiddet, göçmen işçilerin karşılaştıkları başlıca problemlerdir. Bu problemler de göçmen işçilerin işyerinde sağlık ve güvenlik risklerine karşı daha savunmasız olmalarına yol açar. ILO raporunda, OSH'de standartlar ile ilgili faaliyetler üzerine stratejilere ihtiyacın olması üzerinde durulmuştur. Kadınlar, yaşlı işçiler ve göçmen işçiler de artan savunmasızlığı dikkate almanın gerekliliği önemle belirtilmiştir. Göçmen işçilerde ve yaşlı işçilerde belli OSH önlemlerinin diğer kategorilerdeki işçilere göre daha az etkili olduğu görülmüştür.

ABD üzerine hazırlanan bir rapora göre; "Göçmen tarım işçileri, dünyadaki en zengin uluslardan birinde yaşamaları ve çalışmalarına rağmen üçüncü dünya ülkeleri ile aynı sağlık statülerine sahiptirler." Bu rapor, ayrıca şunları da belirtmektedir: Fakirlik, göçebe hayatı, okuma yazmalarının olmaması, dil bilgisi, kültürel ve lojistik engeller, tarım işçilerinin sosyal hizmetlere ve etkin maliyetli sağlık bakımı hizmetlerine ulaşmalarını engellemektedir. Ekonomik zorlamalar, tarım işçilerinin iş bulduklarında kaçırarak istememelerine yol açmaktadır. Ayrıca, hastalık izinleri yoktur ve işi bir gün bile kaçırsalar işlerini kaybetme olasılıkları vardır. Bu koşullar, durumları çalışamayacak kadar ağırlaşmaya kadar tarım işçilerinin sağlık bakımlarını ertelemelerine yol açmaktadır. Tarım işçilerinin sağlık sorunları hakkında yapılan bir araştırma göçmen

tarım işçilerinin daha karmaşık ve farklı sağlık problemlerinin olduğunu ve daha sık olarak bulaşıcı hastalıklara yakalandıklarını ortaya çıkarmıştır.

Düzgün bir statüde olmayan geçici işçilerin ve özellikle göçmen işçilerin, genellikle sağlık sigortaları ve iş kazası gibi sosyal güvenceleri yoktur. Ayrıca, maliyetten dolayı veya işten izin alamama nedeniyle ulaşım sorunlarından dolayı çoğunlukla tıbbi tedavi aramaktan kaçınılmaktadırlar. Birçoğu, yerel sağlık sistemine alışık değildir ve problemlerini aktarırken de kültürel ve dil ile ilgili problemlerle karşılaşmaktadırlar. Bu problemler usulsüz göçmenler ve kaçak olarak çalıştırılan kişiler için daha da artmaktadır.

Bazı ülkelerde delil olmasına rağmen göçmen işçiler hastalık taşıyıcısı olarak kamu sağlığına tehdit oluşturuyormuş gibi gösterilmektedirler. Bu da daha fazla ayrımcılığın yapılmasına yol açmaktadır. ILO araştırmasına göre, örneğin Kanada'daki misafir veya geçici işçiler, tıbbi konsültasyon için küçük bir ücret ödemek zorunda iken, usulsüz işçiler, acil tedaviden yoksun bırakılmasalar da, normal olarak kamu sağlık tesislerine erişememektedirler. Yeni Zelanda'da ise iki yıldan fazla kalması beklenmeyen işçilerin ücretsiz tedavi hakları yoktur ve acil tedavi için para ödemek zorundadırlar. Meksika'da ise usulsüz göçmenler sadece acil sağlık hizmetlerinden faydalanabilmektedirler. ABD'de göçmen tarım işçilerinin % 20'sinden azı nitelikli sağlık hizmetine ulaşabilmektedir.

Göçmen işçiler ve onların aileleri, yerleşik nüfusa göre daha yüksek HIV/AIDS riski ile karşı karşıyadırlar; fakat hastalığın önlenmesi, tespit edilmesi ve tedavisi için daha kısıtlı olanaklara sahiptirler. Madencilik, mevsimlik tarım, geçici iş veya göçebe ticaretinde çalıştırılanlar, uzakta, kısıtlı sağlık bakım merkezlerinin olduğu alanlarda yaşamak zorunda olanlar daha çok risk taşımaktadırlar. Bu kişiler ayrımcılık veya insan haklarına genel bir saygısızlık ile karşılaştıklarında sorunları daha da artmaktadır.

Göçmenler genellikle standartların altındaki konutlarda barınmakta ve fakirliğin hakim olduğu bölgelerde yoğunlaşmaktadırlar. Geçici ve mevsimlik işçiler ciddi barınma problemleri ile karşılaşmakta ve kaçak yapılanmanın olduğu bölgelerde toplanmaktadırlar. Kötü yerleşim, tehlikeli çalışma koşulları ve sosyal bölünme ile göçmen işçiler ara-

sında hastalıkların yayılması bağlamında doğrudan bir ilişki vardır. Güney Afrika'da yapılan bir araştırma, göçmen işçi ve eşlerinin göçmen olmayanlara göre, HIV virüsüne yakalanmalarının iki kat daha fazla bir olasılık olduğunu ortaya koymuştur.

Dünya Ekonomik Forumu'na göre, Çin ve Hindistan'daki göçmen çalışanların %5'i HIV virüsü almıştır. HIV/AIDS üzerine ILO ve iş dünyası, bu hastalıkla ilgili olarak, işyeri politikalarının ve programlarının geliştirilmesi için önemli ilkeler belirlemiştir. Bu yaklaşım, işyerini HIV/AIDS ile savaşta başlıca bir giriş noktası olarak tanımaktadır ve işçi sendikaları da bu konuda önemli bir rol oynamaktadır. Ama ne yazık ki göçmen işçilere genellikle sendikalara katılma izni verilmemektedir.●